

رویکرد تطبیقی نقش اعتقادات و باورها در امنیت فرهنگی براساس رهیافت قرآنی

مقام معظم رهبری (مدظله العالی)

بهاء الدین قهرمانی نژاد شایق^۱، سید حسن قاضوی^۲، رمضان رضایی^۳، حامد آل‌یمین^۴، محمد جاودان^۵

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۰۲/۰۳

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۱/۰۳/۲۸

چکیده:

یکی از مهم‌ترین ابعاد امنیت هرجامعه؛ امنیت فرهنگی آن است که هویت و فرهنگ آن جامعه را پاس می‌دارد. نقش حیاتی و اثرگذار امنیت فرهنگی در حفظ و حراست از فرهنگ به عنوان زیرساخت اصلی تکامل و توسعه‌ی سایر ابعاد جامعه؛ بیانگر اهمیت آن است. بنیان‌های فکری و عقیدتی به عنوان ریشه‌ی بروز ارزش‌ها، هنجارها و رفتارهایی که به وضعیتی مطمئن، پایدار و عاری از هرگونه تهدید و تعرض نسبت به فرهنگ می‌انجامد، نقشی اساسی در تأمین امنیت فرهنگی دارند که از نگاه دین اسلام و نگاه مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) نیز مورد تأکید قرار گرفته‌اند. سؤال اساسی این پژوهش این است که از دیدگاه قرآن کریم و مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی)، اعتقادات و باورها چه نقشی در تأمین امنیت فرهنگی دارند؟ نوشتار حاضر با روش کیفی و با بهره‌گیری از روش تحلیل مضمون به شناسایی و کنکاش علمی درآیات قرآن کریم و نیز اندیشه‌ی مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی)، در مورد باورها و عقایدی که در تأمین و تضمین امنیت فرهنگی مؤثر هستند؛ پرداخته است. در این راستا انسجام بخشی، معنا بخشیدن به زندگی و خودکنترلی از مقوله‌هایی هستند که به استخراج و تحلیل نقش این مضامین در امنیت فرهنگی، براساس آیات قرآن کریم و اندیشه‌ی مقام معظم رهبری (حفظه الله تعالی) پرداخته شده است.

واژگان اصلی: فرهنگ، امنیت فرهنگی، اعتقاد، خود کنترلی.

مقدمه

در حیات انسانی، فرهنگ یکی از اساسی‌ترین نهادهایی است که هویت و موجودیت یک جامعه را شکل داده و نقش عمده‌ای در سعادت و تکامل جوامع دارد. رفتارهای فرهنگی یک جامعه مبتنی بر باورها و تفکرات حاکم بر آن جامعه می‌باشند. اما از سوی دیگر ارزش‌ها و عناصر فرهنگی که سرمایه‌های راهبردی و عامل تداوم بخش حیات فرهنگی هستند، همواره در معرض تهدید و تهاجم همه‌جانبه بوده و در این رابطه، از طیف وسیعی از ابزارهای مادی و غیرمادی در جهت تضعیف هویت و ناامنی فرهنگی و دینی مردم استفاده شده است. از این روی یکی از مهم‌ترین مباحث حوزه فرهنگ، امنیت فرهنگی است. امنیت فرهنگی در حقیقت حفظ باورها، سنت‌ها، ارزش‌ها، آداب و رسوم و هویت ملی می‌باشد.

فرهنگ و امنیت فرهنگی، برآمده از اعتقادات و باورهای حاکم بر هر جامعه هستند که در رفتارها، ارزش‌ها و هنجارها نمود پیدا می‌کند. به طوری که اگر جامعه‌ای از باورها و اعتقادات مطلوب برخوردار باشد و الگوهای مناسب عقیدتی، رفتاری و عملی را ارائه نماید و در واقع از فرهنگ‌سازی و امنیت فرهنگی مناسبی برخوردار باشد؛ زمینه‌ساز تکامل و سعادت جامعه‌ی خود خواهد بود. بر این اساس می‌توان گفت بهترین فرهنگ‌ها، فرهنگی است که برآمده از بطن دین و باورهای دینی و بهترین تضمین امنیت فرهنگی نیز از داده‌های دینی و در چارچوب آموزه‌های دین میسر خواهد بود.

دین اسلام در حوزه امنیت فرهنگی، به دنبال پی‌ریزی جامعه‌ای است که در آن باورها، رفتارها، ارزش‌ها، آداب و رسوم، هنر، علم و به طور کلی فرهنگ؛ در چهارچوب اصول انسانی و ارزش‌های دینی در جامعه تبلور پیدا کنند. آیات قرآن کریم با تأکید بر نقش ایمان و باورهای دینی بر سکون و آرامش بشری به دنبال تبیین تئوری امنیت فرهنگی در پی اعتقادات و باورهای صحیح دینی هستند. در هندسه‌ی معرفتی قرآن کریم، کنترل و توسعه‌ی نظام باورها و اعتقادات، ارزش‌ها، هنجارها و رفتارها بر اساس موازین دینی؛ به عنوان عناصر سعادت و کمال، در مسیر دستیابی جامعه‌ی بشری به فرهنگ سعادت بخش و امنیت فرهنگی قلمداد می‌گردند. و به فرموده‌ی قرآن کریم: «إِنَّ الْإِنْسَانَ لَفِي خُسْرٍ؛ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَّصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَّصَوْا بِالصَّبْرِ؛ بی تردید انسان در زیان کاری بزرگی است؛ مگر کسانی که ایمان آورده و کارهای شایسته انجام داده‌اند و یکدیگر را به حق توصیه نموده و به شکیبایی سفارش کرده‌اند.» (عصر: ۲-۳)

نقش اثرگذار و مهم فرهنگ و امنیت فرهنگی در توسعه و تکامل همه جانبه ی جامعه ی اسلامی، باعث شده تا مقام معظم رهبری (حفظه الله) با رویکردی جدی به این مقوله پرداخته و با تأسی از آیات قرآن کریم، به تبیین نقش اعتقادات و باورها در دستیابی به فرهنگ و امنیت فرهنگی بپردازند. ایشان تصحیح رفتارها و کنش های صحیح و در نتیجه توسعه و پیشرفت را در پرتو باورها و اعتقادات می دانند که باید در عمق جان مردم رسوخ و نفوذ کند. (خامنه ای، بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی: ۱۳۹۰/۳/۲۳) زیرا باورها و اعتقادات به عنوان خمیر مایه ی بروز هنجارها، ارزش ها و رفتارها به هر مقدار که از عمق و ژرفای بیشتری برخوردار باشند؛ مسلماً می توانند اثرآفرینی بیش تری داشته باشند.

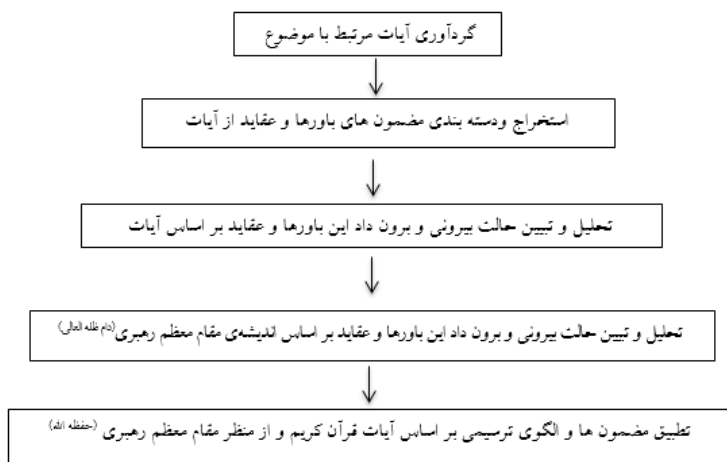
تحقیق پیش روی در نظر دارد تا با تطبیق آموزه های قرآن کریم با موازین مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) به تحلیل نقش اعتقادات و باورها در امنیت فرهنگی بپردازد. براساس آموزه های دین اسلام، باورها و عقاید دینی، از طریق ایجاد مقوله هایی چون همبستگی اجتماعی، معنابخشی به زندگی و ایجاد خودکنترلی در رفتارها و عملکردها؛ برفرآیند فرهنگ پذیری دینی و تأمین امنیت فرهنگی تأثیر می گذارند.

۱. پیشینه تحقیق

به لحاظ پیشینه، مقاله ی «امنیت فرهنگی از منظر آیت ا... خامنه ای» بر اساس سخنان و اندیشه های مقام معظم رهبری، امنیت فرهنگی را در دو بعد ایجابی و سلبی مطرح کرده است. در مقاله ی «امنیت فرهنگی در نگاه اسلام و رهبری» نیز به امنیت فرهنگی بر پایه ی برخی از اقدامات زیرساختی فرهنگ پرداخته است. این پژوهش ها، امنیت فرهنگی را بیش تر با تکیه بر مفاهیم و عناصر ملی و اجتماعی، در چهارچوب رویکردها و نظریات خاص؛ مورد بررسی قرار داده اند، درحالی که پژوهش پیش روی در نظر دارد تا امنیت فرهنگی را براساس آموزه های اسلامی، در بُعد اعتقادات و باورها و با تطبیق براندیشه ی مقام معظم رهبری (مدظله العالی) و با ارائه ی تحلیل محتوا و مضامین مورد پژوهش قرار دهد. رویکردی که محتوای قرآنی آن را نیز با توجه به نگاه تطبیقی این اثر در رابطه با پارادایم امنیت فرهنگی، در نوع خود بدیع و صاحب سبکی جدید نسبت به نگاشته های پیشین می نماید.

۳. روش شناسی

پژوهش فراروی بر مبنای گزاره‌های دینی و با تکیه بر آیات قرآن کریم و تطبیق براندیشه‌ی مقام معظم رهبری (دام‌الله‌العالی) به تحلیل نقش اعتقادات و باورها در امنیت فرهنگی پرداخته است. بنابراین از نوع تحقیقات بنیادی و با روش کیفی است، که براساس تحلیل مضامین آیاتی که در رابطه با مسأله‌ی پژوهش هستند، صورت گرفته است. ابتدا بعد از تعیین موضوع پژوهش به تدوین و جمع‌آوری آیات مرتبط پرداخته شد. سپس باورها و عقایدی را که در مسیر رشد و تعالی فرهنگ و امنیت فرهنگی نقش دارند، به صورت کلی و در قالب مضمون باور انسجام بخش، مضمون باور معنابخش و مضمون باور ایجاد خودکنترلی بر اساس آیات قرآن کریم استخراج و دسته‌بندی گردید. بعد از آن، حالت بیرونی و برون داد این باورها و عقاید در تأمین امنیت فرهنگی را در قالب نماد، تبیین نموده که با استخراج و دسته‌بندی آیات و همچنین کاوش سخنان مقام معظم رهبری (حفظه‌الله‌تعالی) با استفاده از منابع کتابخانه‌ای، اینترنتی و نرم‌افزاری به تطبیق بر این موارد دست یازیده است. این روش برگرفته از روش تحلیل مضمون است که می‌تواند به عنوان روش جدیدی در مطالعات فرهنگ و امنیت فرهنگی مورد استفاده قرارگیرد و مبنایی برای پژوهش‌های جدید در همین راستا و براساس هریک از مقولات این پژوهش باشد.

نمودار ۱: سیر پژوهش مبتنی بر روش تحلیل مضمون

۳. چهارچوب مفهومی:

۱.۳. فرهنگ^۱

واژه ی فرهنگ در لغت به معنای دانش، حرفه، علم، فنون، هنر، آموختن، به‌کار بستن ادب، بزرگی، سنجیدگی، کتاب لغت، آموزش و پرورش، تربیت، آیین و رسوم و عقل به کار رفته است. (دهخدا، ۱۳۸۴)، ج ۳۹، ۲۲۷؛ معین، (۱۳۴۲)، ج ۲، ۲۵۳۸) تنوع و گستردگی معنایی و موضوعی این واژه سبب شده تا تعاریف بسیاری از آن ارائه شود. (پهلوان، (۱۳۷۸)، (۱۷) تایلور (۱۸۳۲-۱۹۱۷) گستره ای از دانش‌ها، باورها، هنرها، قوانین، اخلاقیات، عادات و هر آن چه که فرد به عنوان عضوی از جامعه خویش می آموزد را فرهنگ دانسته است. (Tylor, (1871), p1) از نظرگیدنز فرهنگ مجموعه ی ارزش‌ها و هنجارهایی است که افراد یک گروه معین بدان پایبند بوده و بر اساس آن کالای مادی را تولید می کنند. (گیدنز، (۱۳۸۳)، (۳۶) در هر صورت نظریه ها و تعاریف متعددی از فرهنگ ارائه شده است. برخی از این تعاریف مبتنی بر آداب و رسوم و برخی دیگر بر اساس علوم و فنون و خلاقیت های ذهنی بشر؛ فرهنگ را تعریف نموده اند. برای گریز از گیرودار تفاوت پندارها و به دور از هرگونه تخصص‌گرایی در تعریف فرهنگ، می توان گفت که فرهنگ عبارت است از: باورها یا رفتارهایی که مردم بدان پایبندند و به آن عمل می کنند که ناشی از باور فرد، خانواده یا اجتماع می باشد.

۲.۳. امنیت^۲

ریشه واژه «امنیت» از ثلاثی مجرد «أمن» است. امن به معنی آرامش خاطر، آرامش نفس و از بین رفتن بیم و هراس است. واژه های امن، امان و امان هر سه مصدر هستند. واژه امان گاهی اسم است و برای حالتی که بر انسان در امنیت حاصل می شود، بکار می رود. گاهی به چیزی که باعث امنیت می شود نیز امان گویند. (راغب اصفهانی، (۱۴۱۲ق)، (۹۰) امن به معنای بی خوفی، در امان بودن، آرامش قلب داشتن، بی هراس شدن، راحت و آسوده بودن است. (دهخدا، (۱۳۸۴)، ج ۸، ۲۰۹؛ معین، (۱۳۴۲)، ج ۱، ۳۵۴؛ عمید، (۱۳۶۲)، (۱۵۲)

1. Culture
2. security

برای امنیت، تعاریف زیادی ارائه شده است. آرنولد ولفرز در تعریف امنیت گفته است که: امنیت در معنای عینی، یعنی فقدان تهدید نسبت به ارزش‌های کسب شده و در معنای ذهنی، یعنی فقدان هراس از این که ارزش‌های مزبور مورد حمله قرار بگیرد. (باری بوزان، ۱۳۷۸)، (۳۳) والتر لمپن نیز در تعریف امنیت گفته است که: امنیت برای یک ملت زمانی حاصل می‌شود که در صورت توسل به جنگ، مجبور به رها نمودن ارزش‌های محوری نبوده و چنان چه در معرض چالشی قرارگرفت بتواند با پیروزی در جنگ‌ها آن را حفظ کند. (تاجیک، ۱۳۸۱)، (۴۵) افتخاری در باره تعریف امنیت گفته است که: امنیت دارای دو معنای ایجابی یعنی وجود احساس رضایت و اطمینان خاطر نزد دولتمردان و شهروندان و سلبی یعنی نبود ترس، اجبار و تهدید می‌باشد. (افتخاری، ۱۳۸۱)، (۲۷)

۳.۳. امنیت فرهنگی^۱

پارادایم‌های سنتی در بحث امنیت مثل رئالیست و ایدالیست، امنیت را در امنیت دولتی منحصر کرده و بر این اساس رویکردی نسبت به امنیت فرهنگی ندارند. مفهوم امنیت فرهنگی به تدریج و درگذر زمان در پارادایم امنیت طرح و دچار تحول معنایی گردید. در مکتب امنیتی کپنهاک که مبتنی بر نظرات باری بوزان، ال ویور، دو ویلد و برخی دیگر است، با توسعه‌ی تعریف امنیت و خارج کردن آن از تک بعدی (نظامی) به پنج بخش نظامی، سیاسی، اقتصادی اجتماعی و زیست محیطی؛ امنیت توسعه داده شده، (عبداله خانی، ۱۳۸۳)، (۱۴۴-۱۴۷) به امنیت فرهنگی پرداخته شده است.

بر اساس نظریه‌ی «بوزان»^۲ و پیروان او، امنیت فرهنگی تلاش برای حفظ فرهنگ جامعه در برابر تهدیدهایی است که تلاش می‌کنند تا هویت فرهنگی و قومیتی را مخدوش نمایند. از این روی مبنای حصول امنیت فرهنگی در این دیدگاه؛ اطمینان یافتن از رفع و دفع هرگونه تهدید و خطری است که می‌تواند عرصه‌ی فرهنگ و امنیت فرهنگی را مورد هجوم قرار دهد. «فرست»^۳ معتقد است که برخلاف رویه‌ی معمول در حوزه‌ی مطالعات امنیتی که تنها با رویکرد سلبی نگریده می‌شوند؛ امنیت فرهنگی بر دو بُعد ایجابی و سلبی استوار است. بدین معنا که تنها نبودن تهدید تعریف جامعی برای آن نیست. بلکه باید افزون بر آن، با تکیه

1. Cultural security
2. Barry Gordon Buzan
3. S. Forrest

بر مفهوم ایجابی، شرایط رشد و توسعه و ارتقای آن نیز حاصل گردد.
(Forrest, (2004), p3)

بنابر این می توان گفت که امنیت فرهنگی، وضعیتی مطمئن، آرامش بخش و عاری از هرگونه تهدید و تعرض در انسان، نسبت به دین، افکار، اخلاق، آداب و رسوم، باورها، ارزش ها، میراث فرهنگی، آثار ادبی و... است که موجبات رشد و اعتلای آن فراهم آید.

۴. یافته های پژوهش

۴.۱. همبستگی اجتماعی

بدون شک یکی از محورهای اصلی باورها و اعتقادات در مسیر رشد و تعالی فرهنگ و ایجاد امنیت فرهنگی، مشارکت عمومی و وفاق جمعی در پذیرش و باورمندی اشتراکات فرهنگی است. جامعه شناسان معتقدند که باورها و اعتقادات و احساسات مشترک موجب همگرایی و وحدت عمومی در جامعه می گردند و بالعکس فقدان هم عقیده ای و تضاد منافع و جدال و ستیز و کمبود امکانات مادی باعث اختلاف و تفرقه می شوند. (بیرو، ۱۳۷۵)، (۴۰۰) رابطه ی معنادار بین باورهای دینی و همبستگی اجتماعی از این جهت است که از نگاه دین، جامعه بسان خانواده ای بزرگ است که هریک از مؤمنین با یکدیگر برادر و برابرند. (حجرات: ۱۰) طبیعتاً فراگرد چنین نگرش و اعتقادی که موجب انسجام و همبستگی اجتماعی می گردد؛ جلوگیری از بروز ستم و تعدی و تجاوز و زیاده خواهی و دستبرد به منافع دیگران خواهد بود. باورها و اعتقادات دینی زمینه ی احساس پیوستگی و اتصال فرد با محیط اجتماعی را فراهم می کند. انسان ها موجوداتی فرهنگی و اجتماعی هستند؛ زیرا زندگی آنها به شیوه های گوناگون و پیچیده مرتبط با دیگران و جامعه است.

براین اساس، عمده ترین کارکرد باورها و عقاید دینی، ایجاد وحدت و همبستگی اجتماعی است. در اسلام به بُعد انسجام بخشی دین و مناسک مشترک دینی تصریح شده است. کارکرد مثبت همگرایی در آموزه های اسلام با عناصر وحدت بخش و پرهیز از تفرق و پراکندگی، سلیق مختلف، نژادهای گوناگون و اندیشه های متفاوت را گرد هم و تحت لوای اسلام آورده، هویت اجتماعی «مسلمان» را بر آنان اطلاق نموده است. باور مشترک بر محور خداپرستی و اعتقاد به یکتایی او و اعتقادات فراگیر اسلامی، نقشی بی بدیل در هماهنگی و جهت دهی اعمال و کردار هر یک از افراد جامعه اسلامی به سمت رفتارها و عملکردهای

صحیح و خدامحور دارند که نه تنها درون یک کشور اسلامی، بلکه مرزها را درنور دیده و همه ی معتقدان در سراسر گیتی را منسجم می کند؛ زیرا از نگاه اسلام مرز بین انسان ها عقیدتی است و نه جغرافیایی.

مقام معظم رهبری (حفظه الله تعالی) نیز با درنظر داشتن اهمیت وحدت و یکپارچگی مسلمان جهان، با تأکید بر وحدت و همدلی میان مسلمان ها، به تبیین نقش اشتراکات دینی و باورها و عقاید مشترک در ایجاد همگرایی و وحدت میان مسلمانان و ملل اسلامی پرداخته اند. (خامنه ای، بیانات درگردهمایی نخستین دوره شورای عالی مجمع التقرب بین المذاهب الاسلامیه: ۱۳۷۰/۷/۱) تبیین هویت جمعی مسلمانان و مذاهب اسلامی براساس باورها و عقاید فراگیر و آثار و پیامدهای این باورها در تقریب و وحدت مسلمانان از مسائلی است که بارها مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) به تبیین و تحلیل آن پرداخته اند. نقش کاربردی و تعیین کننده ی آموزه های اسلامی درگستره ی باورها و عقایدی که به هم گرایی و وحدت بر اساس رویکرد توجه به نگرش توحیدی، نمادها و مناسک دینی و ارزش های مشترک دینی و فرهنگی می انجامند؛ از مهم ترین داده هایی هستند که در اندیشه ی ایشان نقشی سازنده و اساسی در وحدت و یکپارچگی مسلمانان دارند و به تعادل و انسجام فرهنگ و امنیت فرهنگی منجر می شوند.

جدول ذیل نمایانگر آموزه های اسلامی است که همبستگی اجتماعی را بر اساس باورها و عقاید در مسیر رشد و تعالی فرهنگ و امنیت فرهنگی نشان می دهد. روش کار در این جدول بدین گونه است که باورها و عقایدی را که در ایجاد همبستگی و وحدت در میان مسلمانان نقش دارند، به صورت کلی و در قالب مضمون باور انسجام بخش و بر اساس آیات قرآن کریم استخراج نموده است. سپس حالت بیرونی و برون داد این باورها و عقاید درتأمین وحدت و انسجام و در واقع تضمین امنیت فرهنگی را در قالب نماد همبستگی اجتماعی ارائه کرده و در ستون های بعدی، نشان واره ی آن با سوره ها و آیات قرآن مجید با تطبیق بر سخنان مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) نشان داده شده است. قابل ذکر است که در ستون ارجاعات قرآنی و نیز ستون بیانات مقام معظم رهبری (حفظه الله تعالی) با در نظر داشت تطبیق همه ی موارد نماد همبستگی اجتماعی برآن ها، به مقدار مکتفی پرداخته شده است و نه ارجاع همه ی آیات و یا بیانات.

ردیف	مضمون باور انسجام بخش	نماد همبستگی اجتماعی	قرآن کریم (سوره: آیه)	بیانات مقام معظم رهبری (حفظه الله)
۱.	نگرش توحیدی	- همگرایی اعتقادی (اعتصام به حبیل الله، صبغه الله، حزب الله، کلمه الله) - وحدت و یکپارچگی دینی (امت واحد، برادری با مؤمنان، الفت و انس)	آل عمران: ۱۰۳ حجرات: ۱۰ انفال: ۶۳ انبیاء: ۹۲ مجادله: ۲۲ بقره: ۱۳۸ آل عمران: ۶۴	بیانات ۲۱/۰۴/۱۳۶۸ بیانات ۱۳۶۹/۸/۲۹ بیانات ۱۴/۱۱/۱۳۷۴ بیانات ۱۳/۵/۱۳۷۵ بیانات ۱۲/۰۹/۱۳۷۹ بیانات ۱/۰۹/۱۳۸۹ بیانات ۱۲/۰۴/۱۳۹۸ بیانات ۰۲/۰۸/۱۴۰۰
۲.	اعتقاد به مناسک دینی	امر به معروف و نهی از منکر، حج، نماز جماعت و جمعه، زکات، جهاد، قبله واحد و سایر مناسک دینی	توبه: ۷۱ بقره: ۴۳ بقره: ۱۴۴ نساء: ۷۵ جمعه: ۹ حج: ۲۷-۲۸	بیانات ۱۶/۳/۱۳۶۹ بیانات ۱۱/۷/۱۳۶۹ بیانات ۲۹/۱۰/۱۳۹۲ بیانات ۰۱/۰۱/۱۳۹۴ بیانات ۰۸/۰۵/۱۳۹۶ بیانات ۱۴/۰۳/۱۴۰۰
۳.	اعتقاد به مسئولیت نسبت به دیگران	تعاون و همکاری، حمایت از مظلوم، قرض دادن، کمک به خویشاوندان، کمک به مستمندان و درماندگان، تذکر دادن به هم، مشورت، ملاقات مریض، شرکت در تشییع جنازه، حفظ آبروی مؤمن و سایر مشارکت های	مائده: ۲ نساء: ۷۵ انفال: ۷۲ مزل: ۲۰ اسری: ۲۶ آل عمران: ۱۵۹ نساء: ۱۴۸	بیانات ۱۴/۱۱/۱۳۷۴ بیانات ۱۷/۰۸/۱۳۸۵ بیانات ۰۹/۰۶/۱۳۹۶ بیانات ۲۵/۰۱/۱۳۹۷ بیانات ۱۳/۱۲/۱۳۹۷ بیانات ۰۲/۰۶/۱۳۹۹ بیانات ۱۹/۱۰/۱۴۰۰

		پسندیده و کمک رسان.		
۴.	اعتقاد به پاداش و کیفر(دنیوی و اخروی)	رشد و بالندگی، محبوبیت اجتماعی، سکون و آرامش اجتماعی، تسلیم الهی بودن	اعراف:۹۶ طلاق:۲ نوح:۱۰-۱۲ مریم:۹۶ فتح:۴ بقره:۲۰۸	بیانات ۲۲/۱۲/۱۳۸۶ بیانات ۰۶/۰۹/۱۳۹۳ بیانات ۱۶/۴/۱۳۹۵ بیانات ۰۲/۰۸/۱۴۰۰
۵.	رفع و دفع باورهای ضد اخلاقی	پرهیز از سوء ظن، پرهیز از ظلم و بغی، تهمت نزدن، حسد نورزیدن، بخل نکردن و پرهیز از سایر رذایل اخلاقی مثل تفاخر و غرور، کینه و بغض، تندخویی، بی عفتی و بی حیایی و پرهیز از سایر خواهش های نفسانی	بقره:۲۱۳ آل عمران:۱۵۹ نساء:۱۵۷ شوری:۱۴ حجرات:۱۱-۱۲ نور:۲۳ حجر:۴۷ نور:۳۳	بیانات ۲۸/۰۷/۱۳۶۸ بیانات ۲۲/۰۸/۱۳۷۸ بیانات ۲۲/۰۴/۱۳۷۱ بیانات ۲۹/۰۶/۱۳۸۸ بیانات ۰۴/۰۹/۱۳۸۸ بیانات ۰۵/۱۲/۱۳۹۷
۶.	باورهای ارزشی	عدالت اجتماعی، آزادی(بر مبنای اسلام)، برابری انسان ها در خلقت	مائده:۸ حدید:۲۵ اعراف:۱۵۷ بقره:۲۵۶ آل عمران:۷۹ انعام:۹۸ حجرات:۱۳	بیانات ۲۳/۰۲/۱۳۷۹ بیانات ۰۳/۰۸/۱۳۸۹ بیانات ۰۳/۰۱/۱۳۹۹
۷.	ایجاد شخصیت	حفظ کرامت انسانی(ارزش وجودی و خلقت انسان، اختیار، اراده و قدرت تفکر انسان، منع تجاوز به حریم خصوصی، منع اهانت به کرامت و شخصیت انسانی)- نظارت مردمی- اخلاق‌مندی(مهربانی، محبت ورزی، مشاوره ابراز سایر فضایل اخلاقی)	اسری:۷۰ بقره:۸۳ نساء:۸۶ انعام:۵۴ آل عمران:۱۵۹ اسری:۳۷ احزاب:۵۸ نور:۲۷-۲۹	بیانات ۱۶/۷/۱۳۶۹ بیانات ۲۳/۰۲/۱۳۷۹ بیانات ۰۳/۰۷/۱۳۹۱ بیانات ۰۴/۰۳/۱۳۹۳ بیانات ۰۳/۰۱/۱۳۹۹
۸.	استقلال و عزت بخشی به جامعه	تلاش برای استقلال جامعه(سیاسی، اجتماعی،	انفال:۴۶ آل عمران:۱۳۹	بیانات ۲۳/۰۲/۱۳۷۹ بیانات ۲۷/۰۲/۱۳۹۶

		اقتصادی و فرهنگی) - تلاش برای عزت و سربلندی جامعه	نساء: ۱۴۱ انفال: ۶۰	بیانات ۱۴/۰۳/۱۳۹۶ بیانات ۱۵/۰۹/۱۳۹۶ پیام ۲۲/۱۱/۱۳۹۶
۹.	اطاعت و ولایت	اطاعت و ولایت خدا و در طول آن اطاعات و ولایت رسول الله، اطاعت و ولایت امام معصوم، و اطاعت و ولایت فقیه - مودت و دوستی خدا، پیامبر و اهل بیت(ع)	نساء: ۵۹ انفال: ۴۶ فتح: ۲۹ توبه: ۷۱ شوری: ۲۳ نساء: ۵۹	بیانات ۲۳/۰۲/۱۳۷۹ بیانات ۱۹/۰۴/۱۳۷۹ بیانات ۰۱/۰۳/۱۳۸۷ بیانات ۰۲/۰۷/۱۳۸۸ بیانات ۰۶/۱۲/۱۳۸۸ بیانات ۱۸/۰۲/۱۳۹۸
۱۰.	پیروزی در سایه اتحاد	حاکمیت اسلام - پیروزی مسلمانان	انفال: ۶۴ مجادله: ۲۲ صف: ۴ غافر: ۵۱	بیانات ۰۵/۰۷/۱۳۶۸ بیانات ۱۳۶۹/۷/۱۶ بیانات ۱۹/۱۰/۱۳۷۰ بیانات ۲۲/۰۴/۱۳۷۱
۱۱.	باور دشمن ستیزی	شناخت اهداف و نقشه های دشمن در اختلاف انگیزی، حل مشکلاتی که دشمن به وجود آورده است.	توبه: ۴۷ توبه: ۵۶ توبه: ۱۰۷ منافقون: ۱ مائده: ۵۷ قصص: ۴	بیانات ۱۲/۰۸/۱۳۷۸ بیانات ۱۳/۰۳/۱۳۹۳ بیانات ۰۴/۱۲/۱۳۹۸ بیانات ۱۸/۱۰/۱۳۹۸ بیانات ۰۲/۰۸/۱۴۰۰ بیانات ۱۹/۱۰/۱۴۰۰
۱۲.	پرهیز از انزوای اجتماعی	پیوندهای اجتماعی(همکاری های شغلی، دوستی ها، همدلی های عاطفی و...) - پیوند های خویشاوندی(صله ارحام)، روابط اجتماعی - مشارکت همگانی	بقره: ۸۳ روم: ۲۱ زخرف: ۳۲ توبه: ۷۱ نور: ۶۱ فتح: ۱۸ ممتحنه: ۱۲	بیانات ۱۹/۱۰/۱۳۷۰ بیانات ۱۳۷۹/۲/۷ بیانات ۰۵/۰۵/۱۳۷۹ بیانات ۳۱/۰۵/۱۳۸۹ بیانات ۰۱/۱۲/۱۳۸۹ بیانات ۱۳/۱۲/۱۳۹۷

۲.۴. معنابخشی به زندگی

یکی دیگر از ابعاد نقش باورها و اعتقادات در تأمین امنیت فرهنگی، معنا بخشیدن به زندگی می باشد. ارزش ها، هنجارها و رفتارهای آدمیان که نمایانگر فرهنگ و امنیت فرهنگی

هستند، به صورتی مستقیم ریشه در نگاه انسان به زندگی و هدف وی از زندگی دارند. زمانی زندگی برای انسان معنا می‌یابد، که بداند هدف و معنای آن چیست؟ و برای چه آفریده شده است؟ این مسئله برای بشر، جز به کمک باورها و اندیشه‌هایی که در پرتو آن‌ها زندگی را هدفمند و معنادار نگریسته و از تلاطم پوچ‌گرایی و بی‌معنایی‌های جسته؛ ممکن نیست. انسان‌شناسان و جامعه‌شناسان براساس رهیافت معنا بخشی‌های باور و دین به زندگی، به این نتیجه رسیده‌اند که نحوه‌ی نگرش انسان‌ها به موضوعات اساسی خلقت، مستقیم یا غیرمستقیم بر چگونگی رفتار آن‌ها تأثیرگذار است. از این رو، تغییر رفتار افراد مبتنی بر تغییر اعتقاد و نگرش آن‌هاست. (خسروشاهی و همکاران، ۱۳۹۴)، (۱۲۰) آنان معتقدند که دین و باورهای دینی در واقع واکنشی است در برابر تهدید بی‌معنایی در زندگی بشر و کوششی است برای نگرستن به جهان به صورت یک واقعیت معنادار (Hamilton, (2001, p155) به گفته‌ی وبر، هدف دین از اطمینان‌آفرینی روانی چیزی جز درک پذیر ساختن جهانی که به نوعی معنادار است، نمی‌باشد. (Weber, (1970, p281)

به طور قطع، اعتقاد و ایمان به باورهای دینی، پیامدهای جامعه‌ساز و معنا بخشی را به ارمان می‌آورد و برای حل همه‌ی مشکلات زیستی، فردی، اجتماعی و جهانی، زندگی بشر را هدفمند می‌سازد. دین، به عنوان یک مجموعه‌ی منسجم و نظام‌مند است، که از خدا آغاز می‌شود و با حیات پس از مرگ تداوم پیدا می‌کند و در نهایت، به رستخیز منتهی می‌شود. معرفت و باورمندی به این جهت‌گیری خاص در زندگی فرد، باعث معنادار شدن زندگی می‌شود و هدف روشن و مشخصی را پیش پای او قرار می‌دهد. حضرت علی (ع) می‌فرماید: «خداوند رحمت کند کسی را که بداند از کجا آمده و در کجاست و به کجا خواهد رفت؟» (صدرالدین شیرازی، ۱۳۸۳)، ج ۱، ۵۷۱) و شاعر می‌گوید:

روزها فکر من این است و همه شب سخنم * که چرا غافل از احوال دل خویشتم
از کجا آمده‌ام آمدنم بهر چه بود * به کجا می‌روم آخر ننمائی وطنم

دین اسلام درک عمیقی از جهان و انسان ارائه می‌دهد و انسان را خلیفه‌ی خداوند بر روی زمین می‌داند. باور به این امر، لحظه‌لحظه‌ی، حیات آدمی را معنادار می‌کند. از منظر دین اسلام، زندگی هنگامی معنای واقعی خود را می‌یابد که خدا در رأس امور قرار گیرد. انسان‌ها از طریق عبادت و اطاعت خداوند زندگی خود را معنادار می‌سازند. قرآن کریم یکی

از اساسی ترین راهبردهای کنترل رفتار و تأمین امنیت فرهنگی را مبتنی بر معنابخشی به زندگی بر اساس یک سلسله اعتقادات و باورهای ویژه دانسته است.

مقام معظم رهبری (حفظه الله تعالی) نیز در سخنرانی های گوناگون و با الهام گرفتن از آموزه های دینی و قرآنی به تبیین سبک زندگی و مقوله ی اهداف و روش های زیستی و زندگی انسان ها پرداخته اند. ایشان بر اساس آموزه های دینی، فرصت حیات و زندگی را، فرصت مناسبی برای تکامل و سعادت آدمی دانسته که می توان در پرتو آن با انجام رفتارهای نیک و حسنه و جبران خطاها و اشتباهات خویش، زندگی را سرشار از معنا و هدفمند به سوی حرکتی تکاملی و سعادت بخش نمود. (خامنه ای، شرح حدیثی از پیامبر اعظم (ص) در ابتدای درس خارج فقه درباره فرصت زندگی، ۱۳۹۸/۰۹/۲۴) و در این باره به حدیثی از رسول گرامی اسلام (ص) استناد جسته که فردی با گلایه مندی از مشکلات زندگی، آرزوی مرگ خویش را می نماید و حضرت رسول (ص) به او فرمودند: «آرزوی مرگ خویش ننماید که همانا اگر نیکو کار باشی می توانی بر آن بیفزایی و اگر خطاکار باشی فرصتی است تا به عذرخواهی و جبران برآیی. پس هرگز آرزوی مرگ ننماید!!» (طوسی، (۱۴۱۴ق)، ۳۸۵)

همچنین ایشان با تأکید برانس با قرآن و استفاده از رهنمودهای متعالی آن در پاسخ به پرسش های مربوط به معنای زندگی و نقش آن ها در تربیت فکری و رفتاری بشر و تأمین امنیت فرهنگی؛ بدبختی جوامع امروز را ناشی از رویکردهای غلط و نامناسب از زندگی و اهداف آن دانسته اند. و راه حل آن را دریافت متناسب معنای زندگی از آموزه های قرآنی و اسلامی می دانند. (خامنه ای، بیانات در محفل انس با قرآن کریم ۱۳۹۶/۰۳/۶) درجدول پایین بسان روش جدول پیشین، به استخراج باورها و اعتقاداتی که در معنابخشی به زندگی و امنیت فرهنگی نقش دارند، با تطبیق نماد معنا بخشی بر قرآن کریم و بیانات مقام معظم رهبری؛ پرداخته شده است:

ردیف	مضمون باور معنابخش	نماد معنا بخشی	قرآن کریم (سوره: آیه)	بیانات مقام معظم رهبری (حفظه الله)
۱.	هدفمند بودن زندگی	اجتناب از پوچ انگاری زندگی، خدا باوری و ایمان به وصول به حق،	نمل: ۴ مومنون: ۱۱۵ بقره: ۱۵۶	بیانات ۲۹/۰۶/۱۳۸۷ بیانات ۰۶/۰۲/۱۳۹۴ بیانات ۲۶/۰۱/۱۳۹۸

بیانات ۲۴/۰۹/۱۳۹۸ بیانات ۳۰/۰۸/۱۴۰۰	توبه: ۷۲ آل عمران: ۱۷۰ نحل: ۹۷ تحریم: ۶ آل عمران: ۱۹۱ ص: ۲۸ اسری: ۴۴ نور: ۴۱	تلاش برای کسب رضایت الهی، رسیدن به پاداش و جزا، دوری از کیفر و عذاب، درک شعورمندی طبیعت و حکیمانه بودن خلقت		
بیانات ۰۳/۰۳/۱۳۹۵ بیانات ۲۰/۰۳/۱۳۹۷ بیانات ۱۱/۰۲/۱۳۹۸ بیانات ۱۵/۱۱/۱۳۹۹ بیانات ۰۷/۰۷/۱۴۰۰	ذاریات: ۲۱ حشر: ۱۹ ذاریات: ۲۱ فصلت: ۵۳ اسری: ۷۰ بقره: ۳۰ احزاب: ۷۲ تحریم: ۶ مائده: ۱۰۵ احزاب: ۳۵	خود شناسی- احساس خود ارزشمندی، احساس مسئولیت، احساس حمایت از سوی خداوند	هویت یابی	۲.
بیانات ۲۹/۱۱/۱۳۸۷ بیانات ۰۶/۰۱/۱۳۹۳ بیانات ۲۷/۱۱/۱۳۹۳ بیانات ۲۱/۰۱/۱۳۹۹	بقره: ۲۷۴ انسان: ۹ طلاق: ۷ بقره: ۱۱۷ لقمان: ۴-۵ مائده: ۲ عنکبوت: ۶۹ طور: ۲۱	انجام امور خیریه (بخشش، صدقه، زکات و...، تعاون و همکاری، داوطلب شدن در سازمان های غیرانتفاعی مثل خیریه ها، محیط زیست، ورزشی، فرهنگی و...)، تلاش و کوشش برای رسیدن به هدف - ایثار و گذشت	مفیدبودن	۳.
بیانات ۱۰/۰۴/۱۳۶۸ بیانات ۱۵/۰۹/۱۳۷۵ بیانات ۱۶/۰۲/۱۳۸۷ بیانات ۱۸/۰۲/۱۳۷۷	مائده: ۱۰۵ عنکبوت: ۶۹ نحل: ۹۷ اعلی: ۱۶-۱۷	لذت بردن و پیشرفت(بر مبنای نگاه اسلام) - صبر بر رنج ها و سختی ها - محبت ورزی- اعتقاد به	تعلق خاطر	۴.

		همراهی و امدادهای الهی (دعا و...) احساس حمایت از طرف خدا	مائده: ۸۷ اعراف: ۳۲ کهف: ۴۶ بقره: ۴۵ بقره: ۱۵۳ حجرات: ۱۰ نور: ۵۵ بقره: ۲۰۱	بیانات ۲۹/۰۶/۱۳۸۷ بیانات ۱۹/۰۶/۱۳۸۷ بیانات ۱۳۸۸/۲/۲۷ بیانات ۲۴/۱۲/۱۳۹۶ بیانات ۰۲/۰۸/۱۴۰۰
۵.	رسیدن به کمال	انگیزه های پیشرفت و توسعه، تلاش برای سعادت‌مندی، پرهیز از بدبختی و شقاوت	حدید: ۲۵ بقره: ۱۴۸ نساء: ۵ مجادله: ۱۱ هود: ۱۰۵-۱۰۸	بیانات ۱۵/۰۱/۱۳۷۱ بیانات ۲۳/۰۷/۱۳۹۱ بیانات ۱۱/۰۵/۱۳۹۵ بیانات ۲۶/۰۱/۱۳۹۸
۶.	باورهای منجر به سکون و آرامش خاطر	ایمان ، ذکر و یاد خداوند - یقین و ایمان به نصرت الهی - توکل بر خداوند - کافی دانستن خدا و متکی بودن به او در رسیدن به اهداف - خدا را دوست خویش دانستن(انس با خدا و کلام او) - تقدیر الهی دانستن - احساس خوشبختی - نترسیدن از دشمن و دشمنی‌ها - احساس رضایتمندی و مناعت طبع(پرهیز از تجمل گرایی) - قناعت و شاکر بودن - پرهیز از آمال و آرزو های دست	رعد: ۲۸ فتح: ۴ یونس: ۶۲ طه: ۱۲۴ طلاق: ۳ آل عمران: ۱۷۳ زمر: ۳۶ آل عمران: ۷۶ بقره: ۲۵۷ حدید: ۲۲-۲۳ احزاب: ۳۷ آل عمران: ۱۳۹ بقره: ۲۷۳ حجر: ۸۸ طه: ۱۳۱ اعراف: ۱۰ بقره: ۱۷۲ شعراء: ۱۲۸-۱۲۹ نجم: ۲۴-۲۵	بیانات ۱۵/۰۱/۱۳۷۱ بیانات ۲۳/۰۹/۱۳۷۷ بیانات ۲۸/۰۶/۱۳۷۸ پیام ۱۶/۰۶/۱۳۸۱ بیانات ۱۹/۰۳/۱۳۸۳ بیانات ۱۱/۰۹/۱۳۸۳ بیانات ۲۹/۰۳/۱۳۸۸ بیانات ۲۹/۰۳/۱۳۸۵ بیانات ۰۸/۰۴/۱۳۹۳ بیانات ۱۹/۱۰/۱۳۹۴ بیانات ۰۶/۰۳/۱۳۹۶ بیانات ۲۲/۰۵/۱۳۹۷ بیانات ۲۱/۰۱/۱۳۹۹ بیانات ۱۴/۰۳/۱۳۹۹ بیانات ۱۰/۱۲/۱۴۰۰

		نیافتنی و یا دور(اجتناب از حرص و طمع و زیاده خواهی)		
۷.	باورهای منجر به نشاط و امید	خوش بینی و مثبت نگری(نسبت به خدا، خود، دیگران و عالم خلقت) - امیدواری(امید به فضل و رحمت الهی، پرهیز از یأس و ناامیدی) - بروز رفتارهای عاقلانه - بشاش و خنده رو بودن- هنر خنداندن و لبخند زدن - ایجاد شور و شغف	یوسف:۸۳ غاشیه:۱۷ حجرات:۱۲ آل عمران:۱۷۰ محمد:۷ توبه:۹۰ زمر:۵۳ یونس:۵۸ اعراف:۱۹۹ بقره:۶۷ فرقان:۶۷ نجم:۴۳ روم:۴	بیانات ۱۴/۰۳/۱۳۸۷ بیانات ۱۱/۰۹/۱۳۸۳ بیانات ۰۳/۰۳/۱۳۸۳ بیانات ۱۲/۰۸/۱۳۸۸ بیانات ۳۱/۰۶/۱۳۸۹ بیانات ۲۶/۰۸/۱۳۹۳ بیانات ۰۳/۰۹/۱۳۹۵ بیانات ۰۵/۱۲/۱۳۹۷ بیانات ۲۷/۱۰/۱۳۹۸ بیانات ۱۱/۰۹/۱۳۸۳

۳،۴. ایجاد خودکنترلی در رفتارها و عملکردها

یکی از سازوکارهای اساسی در تأمین امنیت فرهنگی، خودکنترلی است. خودکنترلی را به «توانایی پیروی از درخواست معقول، تعدیل رفتار مطابق با موقعیت و به تأخیر انداختن ارضای یک خواسته در چارچوب قابل قبول اجتماعی، بدون مداخله مستقیم فردی دیگر» تعریف کرده‌اند. (جان بزرگی و همکاران، (۱۳۸۷)، ۵۸) به عبارت دیگر، خودکنترلی، مراقبتی درونی است که بر اساس آن، وظایف محول شده انجام و رفتارهای ناهنجار و ناشایست ترک می‌شود. تنظیم باورها و اعتقادات، باعث خودکنترل شدن، هدایت و تنظیم رفتارها در فرآیند گسترش فرهنگ و امنیت فرهنگی می‌شود.

اسلام دینی است که با در نظر داشت دو حیث مادی و معنوی انسان، برای او برنامه ریزی نموده، به گونه‌ای که ضمن تأمین منافع مادی و معنوی، رهپوی سعادت و کمال گردد. از این روی قطعاً برنامه‌ی رفتاری انسان را به گونه‌ای تنظیم می‌کند تا ضمن برخورداری از منافع مادی و معنوی و نعمت‌های الهی، بتواند در مسیر سعادت و کامیابی حرکت، رشد و بالنده گردد. براساس دیدگاه اسلامی، ماهیت و حقیقت وجودی اشخاص تابع عقاید آن

هاست. هر میزان که باورهای دینی و اعتقادات از کیفیت بالاتری برخوردار باشند، میزان خودکنترلی افراد نیز افزایش یافته و به همان میزان بروز آسیب های اجتماعی و فرهنگی کاهش خواهد یافت و بالعکس هرچه باورها و ایمان سست تر و پست تر باشد، آسیب های اجتماعی و فرهنگی فزون تر و ورطه ی سقوط عمیق تر خواهد بود. رسد کار آدمی بدان جا که به فرموده ی قرآن کریم: «إِنَّ شَرَّ الدَّوَابِّ عِنْدَ اللَّهِ الَّذِينَ كَفَرُوا فَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ؛ یقیناً بدترین جنبنندگان نزد خدا کسانی هستند که کافرند و [به سبب لجبازی و عنادشان] ایمان نمی آورند.» (انفال: ۵۵) براساس این آیه بدترین جنبنندگان (کنایه از حیوانات)؛ کسانی هستند که اعتقادات صحیحی ندارند و از روی عناد نه از سر جهل به خدا عناد بورزند. بنابراین باورها و اعمال مذهبی - که خود برگرفته از ایمان و باور هستند - مانند نماز و دعا، می توانند موجب پرورش و ارتقای خودکنترلی در افراد شده و با ایجاد انگیزه، امید و آرامش، به حفظ رفتارهای شایسته در فرد - حتی زمانی که انجام این گونه رفتارها سخت باشد - کمک کنند. درآیات قرآن کریم نیز بر این کارکرد دین تصریح شده است.

درهمین راستا، مقام معظم رهبری^(دام ظلّه العالی) با ایراد سخنرانی های مختلف درباره ی مبارزه با هوی های نفسانی، تزکیه نفس، دشمن درونی، محاسبه نفس، مبارزه با نفس، مراقبت معنوی و... به تبیین اهمیت نقش عقاید و باورها در ایجاد خودمراقبتی و خودکنترلی در بروز رفتارها و عملکردهای صحیح پرداخته اند. از نظر ایشان مبارزه با نفس و خود کنترلی در گرو داشتن اعتقادات صحیح و پایبندی بدان هاست. به گونه ای که بی اعتقادی و عدم باور به آموزه های اسلامی ضمن ایجاد کفر و نفاق، به انحراف و کج روی و مقابله با آرمان های ایمانی می انجامد. هدف پیامبران الهی، پیراستن انسان ها از باورها و اندیشه های غلطی بوده است که فرهنگ صحیح و راستین بشری را نشانه رفته است. (خامنه ای، بیانات در خطبه های نماز جمعه ی تهران ۱۳۸۰/۰۲/۲۸) همچنین ایشان رعایت تقوا را برآیند اعتقاد و باورهای الهی دانسته که با حفظ انسان در صراط مستقیم الهی، موجب استقامت و پایداری در برابر گناه و فساد و باعث سعادت و کامیابی در دنیا و آخرت خواهد گردید. (خامنه ای، بیانات در دیدار جمعی از فرماندهان سپاه ۱۳۷۶/۰۶/۲۶)

درجدول زیر براساس آیات قرآنی و اندیشه ی مقام معظم رهبری^(حفظه الله تعالی) (مطابق روش جدول های پیشین) به عقاید و باورهایی پرداخته شده است که باورمندی و پایبندی به

آن‌ها در مدار خودکنترلی به توسعه‌ی فرهنگ و امنیت فرهنگی می‌انجامد:

ردیف	مضمون باور ایجاد خودکنترلی	نماد خودکنترلی	قرآن کریم (سوره: آیه)	بیانات مقام معظم رهبری (حفظه الله)
۱.	ایمان و اعتقاد به خدا	دوست داشتن خداوند، احساس نظارت از سوی خدا (علم خدا - ذکر و یاد خدا - نگهداری خدا (وکیل))، احساس مسئولیت در قبال خدا (عبادت و ذکر خدا - شکرگذاری - کسب رضایت خدا)، علم به عظمت و بزرگی و قدرت خدا (مالکیت خدا، خالقیت خدا، قدرت خدا، ترس از خدا)، مراقبت بر ترک گناه، انجام مناسک دینی و اعمال شایسته، توبه و انابه	آل عمران: ۳۱ مائده: ۵۴ علق: ۱۴ انعام: ۱۰۲ آل عمران: ۲۹ آل عمران: ۱۳۵ آل عمران: ۱۲۰ بقره: ۱۵۲ بینه: ۸ شوری: ۴ زمر: ۶۲ نازعات: ۴۰ - ۴۱ مائده: ۱۰۵ عنکبوت: ۴۵ نور: ۳۱	بیانات ۱۸/۰۲/۱۳۷۷ بیانات ۲۷/۰۳/۱۳۸۳ بیانات ۱۷/۰۷/۱۳۸۴ بیانات ۲۹/۰۷/۱۳۸۴ بیانات ۲۹/۰۳/۱۳۸۵ بیانات ۲۹/۰۸/۱۳۸۷ بیانات ۲۹/۰۶/۱۳۸۸ بیانات ۰۶/۰۳/۱۳۹۴ بیانات ۰۴/۰۹/۱۳۹۴ سخنرانی تلویزیونی ۰۶/۰۲/۱۳۹۹ بیانات ۰۶/۰۵/۱۴۰۰
۲.	اعتقاد به معاد و حسابرسی	تلاش برای رفتن به بهشت - تلاش برای نرفتن به جهنم - تلاش برای رستگاری - پرهیز از سرنوشت شقاوت‌مندانه - باور به ثبت و ضبط عملکرد - باور مرگ و بازگشت	بقره: ۲۲۱ بقره: ۱۹۷ حشر: ۱۸ تحریم: ۶ هود: ۱۰۵-۱۰۸ مؤمنون: ۱ آل عمران: ۲۰۰ یس: ۶۵	بیانات ۰۶/۰۸/۱۳۸۳ بیانات ۱۹/۱۰/۱۳۸۹ بیانات ۱۰/۰۹/۱۳۸۹ بیانات ۲۸/۰۵/۱۳۹۱ بیانات ۱۶/۰۴/۱۳۹۳ بیانات ۱۹/۱۲/۱۳۹۷ بیانات ۲۶/۰۱/۱۳۹۸

	انسان به همراه عملکردش در رستاخیز (محاسبه اعمال) - اعتقاد به ملاقات پروردگار	انبیاء: ۴۷ انشقاق: ۶-۱۲ کهف: ۱۱۰	
۳.	باور اطاعت و ولایت باور به نظارت اولیا ء الهی بر رفتار- اطاعت پذیری از ولی الله- زمینه سازی برای حاکمیت ولی الله - مودت و عشق به ولی الله	توبه: ۱۰۵ نساء: ۵۹ نور: ۵۲ نور: ۵۵ انبیاء: ۱۰۵ شوری: ۲۳	بیانات ۲۵/۰۹/۱۳۷۶ بیانات ۲۲/۱۲/۱۳۸۶ بیانات ۲۲/۰۹/۱۳۸۸ بیانات ۰۴/۰۹/۱۳۸۹ بیانات ۱۸/۰۲/۱۳۹۸ بیانات ۱۸/۰۴/۱۳۹۰
۴.	باور مسئولیت نسبت به دیگران احساس مسئولیت نسبت به سرنوشت جمعی- علم به نظارت دیگران بر خویشتن- ضرر نرساندن به دیگران- تعهد و مسئولیت نسبت به دیگر افراد- رفتار نیکو نسبت به دیگران	کهف: ۷۱ انفال: ۵۳ هود: ۸۸ آل عمران: ۱۰۴ انفال: ۲۵ زخرف: ۳۲ احزاب: ۵۸ اسراء: ۲۳ حجرات: ۱۰ بقره: ۸۳	بیانات ۰۳/۱۱/۱۳۶۵ بیانات ۰۲/۰۳/۱۳۶۹ بیانات ۱۶/۰۵/۱۳۹۱ بیانات ۱۴/۰۳/۱۳۹۲ بیانات ۰۱/۰۱/۱۳۹۴ بیانات ۲۵/۰۳/۱۳۹۵ بیانات ۱۹/۱۱/۱۳۹۶ بیانات ۱۴/۰۳/۱۳۹۹
۵.	باور به خود دوستی و انگیزه یابی خود دوستی- شخصیت یابی (اقتدار و عزت نفس)- تلاش برای رسیدن به اهداف - پرهیز از عوامل ضرر زننده و احساس مسئولیت در قبال خویشتن- رسیدن به کمال و آرمان- تکفیر و پرهیز از حبط عمل	انعام: ۱۶۴ مائده: ۱۰۵ منافقون: ۸ شرح: ۷ نجم: ۳۹ بقره: ۱۹۵ اسراء: ۳۶ اسراء: ۸۰ طه: ۱۱۴ نساء: ۳۱ انفال: ۲۹ محمد: ۳۳	بیانات ۰۳/۱۱/۱۳۶۵ بیانات ۲۵/۰۱/۱۳۷۱ بیانات ۲۸/۰۲/۱۳۸۰ بیانات ۲۵/۰۲/۱۳۸۶ بیانات ۱۴/۰۳/۱۳۹۲ بیانات ۰۶/۰۵/۱۳۹۲ بیانات ۰۶/۰۲/۱۳۹۷

۶.	اعتقاد به حسن و قبح افعال	علم به زشتی و پستی یک عمل - علم به نیکویی و فضیلت یک عمل - فضیلت افزایشی و رزالت زدایی (جهت دهی اعمال) - عاقبت اندیشی و ژرف نگری (بصیرت) - شناخت و باور نسبت به مدح و ذم و ثواب و عقاب	انفال: ۲۹ اعراف: ۲۸ مؤمنون: ۹۶ فصلت: ۳۴ رعد: ۲۲ حشر: ۱۸ ذاریات: ۲۰-۲۱ بقره: ۲۷۱ بقره: ۹۰ ابراهیم: ۲۹ کهف: ۳۱ آل عمران: ۱۳۲ مجادله: ۱۵	بیانات ۱۰/۰۱/۱۳۶۹ بیانات ۰۵/۰۳/۱۳۸۴ بیانات ۲۹/۰۷/۱۳۸۴ بیانات ۱۹/۰۲/۱۳۸۴ بیانات ۲۳/۰۳/۱۳۸۵ بیانات ۰۲/۰۶/۱۳۷۸ بیانات ۲۹/۰۶/۱۳۸۷ بیانات ۰۳/۰۳/۱۳۹۱ بیانات ۲۳/۰۷/۱۳۹۱ بیانات ۰۵/۱۲/۱۳۹۷ بیانات ۰۳/۰۱/۱۳۹۹
----	---------------------------	--	---	---

نتیجه گیری

براساس یافته های پژوهش، باورها و اعتقادات دینی با ایجاد همبستگی و وحدت در میان اقشار دینی و مذهبی می توانند با تکیه بر اشتراکات فرهنگی از بروز تنش ها و واگرایی دینی جلوگیری نموده و بدین ترتیب نقشی فزاینده و ژرف در ایجاد امنیت فرهنگی و شکاف فرهنگی ایفا نمایند. مطلبی که قرآن کریم و مطابق آن فرمایشات مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) بر آن دلالت دارد و براساس گزاره های استخراج شده: نگرش توحیدی، اعتقاد به مناسک دینی، اعتقاد به مسئولیت نسبت به دیگران، اعتقاد به پاداش و کیفر (دنیوی و اخروی)، رفع و دفع باورهای ضد اخلاقی، باورهای ارزشی، ایجاد شخصیت، استقلال و عزت بخشی به جامعه، اطاعت و ولایت، پیروزی در سایه اتحاد، باور دشمن ستیزی و پرهیز از انزوای اجتماعی؛ هریک از مضامین باور و اعتقاداتی هستند که در قرآن کریم و اندیشه ی مقام معظم رهبری (حفظه الله تعالی) بر نقش آن ها در ایجاد همگرایی و وحدت فکری و اعتقادی و در نتیجه انسجام اجتماعی و پرهیز از اختلالات امنیتی و در ضمن آن تأمین امنیت فرهنگی تأکید شده است.

همچنین باورها و اعتقادات با معنا بخشیدن به زندگی انسان، آدمی را از پوچ گرایی و حیرت درآورده و با تبیین هدفمند بودن زندگی و کمک به شناخت هویت خویشتن، راه و

رسم فکری و فرهنگی تازه ای، مبتنی بر تلاش برای مفید بودن، ایجاد تعلق خاطر، رسیدن به کمال و داشتن آرامش، نشاط و امید در زندگی می آفرینند. باور و اعتقاد و پایبندی به هریک از این مضامین براساس آیات قرآن کریم و رهنمودهای مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) می تواند به ایجاد امنیت فکری- فرهنگی در سطح فردی و ایجاد امنیت و آرامش روانی و اعتلای فرهنگ و امنیت فرهنگی در سطح اجتماعی بیانجامد. زیرا که سازوکار نهفته و عمیقی که در اعتقادات صحیح و باورهای درست نسبت به زندگی و درک از آن و جود دارد، رابطه ی مستقیمی با برون داد آن در حیطه فردی و اجتماعی دارد، که در جدول مربوطه نیز تناسب هریک بر اساس آیات قرآن مجید و سخنان مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) بیان گردیده است. ازاین رو، آن چه باعث امتیاز انسان از سایر موجودات می گردد و او را به مراتب کمال انسانی رهنمون می کند و به انسان هویت می دهد، ایمان و باورهای دینی است. ریشه ی همه امور به باورها برمی گردد. هر چه باورها قوی تر باشد و از کیفیت بیشتری برخوردار باشد نتایج عملی بهتری خواهد داشت و جامعه ایی که افرادش از سطح بالایی از باورها برخوردار باشند، جامعه ای به مراتب کم آسیب تر خواهد بود.

بی تردید یکی از مهم ترین آثار و نقش باورها و اعتقادات در تأمین امنیت فرهنگی یک جامعه، ایجاد خود کنترلی در رفتار ها و عملکردهای افراد یک جامعه است که می تواند موجب بروز رفتارهای مطلوب و پرهیز از ناهنجاری ها و رفتارهای ضد ارزشی شود. در صورتی که اعتقادات و باورهای الهی از شدت و قوت لازم برخوردار گردند، می تواند کنش ها و رفتارهای فرد را در چارچوب باورها و اعتقادات، کنترل و هدایت نمایند. براساس آموزه های دین اسلام و آیات قرآن کریم و رهنمودهای مقام معظم رهبری (دام ظلّه العالی) که در حقیقت تبیین آموزه های دین و آیات هستند؛ ایمان و اعتقاد به خدا، اعتقاد به معاد و حسابرسی، باور اطاعت و ولایت، باور مسئولیت نسبت به دیگران، باور به خود دوستی و انگیزه یابی و اعتقاد به حسن و قبح افعال مهم ترین آموزه های دینی هستند که اعتقاد و پایبندی نسبت به آن ها می تواند با ایجاد تغییر نسبت به نگرش و بینش انسان، آدمی را از گرداب هلاکت رهانیده و با جهت دهی رفتار انسان به گونه ای که منافع مادی و معنوی او تأمین شود، به ایجاد فرهنگ سعادت آفرین و امنیت فرهنگی منجر شود.

بدین جهت پیشنهاد مهم این نوشتار این است که سیاست گذاران فرهنگی و اجتماعی

جوامع اسلامی که مجدانه در تلاش اند تا با ایجاد و تولید نظام های قانونی و حقوقی در جهت امنیت فرهنگی قدم بردارند، لازم است تا با ایجاد سازو کار های مناسب، به تبیین صحیح و اثرگذار اعتقادات و باورها و تلاش در جهت تقویت آن ها در میان مردم و به ویژه نسل جوان که در میان انبوهی از شبهات و پرسش های اعتقادی احاطه شده اند؛ مبادرت ورزند تا با ایجاد هم افزایی اعتقادی، گامی اساسی در جهت تأمین امنیت فرهنگی بردارند.

کتابنامه

قرآن کریم.

ابن بابویه، محمد بن علی (۱۴۱۳ق). من لا یحضره الفقیه، مصحح: علی اکبر غفاری، قم: دفتر انتشارات اسلامی وابسته به جامعه مدرسین حوزه علمیه قم، چاپ دوم.
افتخاری، اصغر (۱۳۸۱). مراحل بنیادین اندیشه در مطالعات امنیت ملی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی.

بوزان، باری (۱۳۷۸). مردم، دولتها و هراس، مترجم: پژوهشکده مطالعات راهبردی، تهران: پژوهشکده مطالعات راهبردی، چاپ اول.

بیرو، آلن (۱۳۷۵). فرهنگ علوم اجتماعی، ترجمه باقر ساروخانی، تهران: کیهان.

پهلوان، چنگیز (۱۳۷۸). فرهنگ‌شناسی، تهران: پیام امروز.

تاجیک، محمدرضا (۱۳۸۱). مقدمه‌ای بر استراتژی امنیت جمهوری اسلامی ایران، تهران: فرهنگ گفتمان.

جان بزرگی، مسعود و همکاران (۱۳۷۸). آموزش اخلاق، رفتار اجتماعی و قانون پذیری به کودکان، تهران: نشر دانژه.

خامنه ای، سید علی، بیانات در خطبه‌های نماز جمعه‌ی تهران ۱۳۸۰/۰۲/۲۸.

خامنه ای، سید علی، بیانات در دیدار جمعی از فرماندهان سپاه ۱۳۷۶/۰۶/۲۶.

خامنه ای، سید علی، بیانات در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی: ۱۳۹۰/۳/۲۳.

خامنه ای، سید علی، بیانات در محفل انس با قرآن کریم ۱۳۹۶/۰۳/۶.

خامنه ای، سید علی، بیانات درگردهمایی نخستین دوره شورای عالی مجمع التقرب بین المذاهب الاسلامیه: ۱۳۷۰/۷/۱.

خامنه ای، سید علی، شرح حدیثی از پیامبر اعظم(ص) در ابتدای درس خارج فقه درباره فرصت زندگی، ۱۳۹۸/۰۹/۲۴.

خسروشاهی، قدرت الله و همکاران (۱۳۹۴). «معنابخشی به زندگی و مؤلفه های تأثیرگذار آن در پیشگیری از جرم از منظر قرآن کریم»، آموزه های قرآنی، شماره ۲۱.

دهخدا، علی اکبر (۱۳۸۴). لغتنامه دهخدا، تهران: دانشگاه تهران.

راغب اصفهانی، حسین بن محمد (۱۴۱۲ق). المفردات فی غریب القرآن، دمشق: الدار الشامیه.

سایت دفتر حفظ و نشر آثار حضرت آیت الله خامنه‌ای (دام ظلّه العالی)
<https://farsi.khamenei.ir>,

صدر الدین شیرازی، محمد بن ابراهیم (۱۳۸۳)، شرح أصول الکافی (صدرا)، محقق
 محمدخواجهی، تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی، چاپ اول.

طوسی، محمد بن الحسن (۱۴۱۴ق)، الأمالی (للطوسی)، تحقیق: مؤسسه البعثه، قم: دار الثقافه،
 چاپ اول.

عبداله خانی، علی (۱۳۸۳). نظریه‌های امنیت (مقدمه‌ای بر طرح ریزی دکترین امنیت ملی)،
 تهران: موسسه ابرار معاصر تهران.

عمید، حسن (۱۳۶۲). فرهنگ عمید، تهران: امیرکبیر.

کفعمی، ابراهیم بن علی عاملی (۱۴۱۸ق). البلد الامین و الدرع الحصین، بیروت: مؤسسه
 الأعلمی للمطبوعات، چاپ اول.

گیدنز، انتونی (۱۳۸۳). جامعه‌شناسی، ترجمه منوچهر صبوری، تهران: نشر نی، چاپ سیزدهم.

معین، محمد (۱۳۴۲). فرهنگ فارسی، تهران: امیر کبیر.

Forrest, S. (2004). Indigenous Identity as a Strategy for Cultural Security.
 Conference

Paper in Northern Research Forum Plenary on Security.

Hamilton, M, (2001) The Sociology of Religion, Theoretical and
 Comparative Perspective, Second Edition, London: Routledge.

Tylor, Edward (1871), Primitive Culture, Vol 1. New York: J.P. Putnam's Son.

Weber, M, (1970), "The social psychology of the world religions", in H.
 Gerth and C.W. Mills (eds) From Max Weber: Essays in Social
 Theory, London: Routledge.